

Pareltjes

over de geschiedenis van Rossum

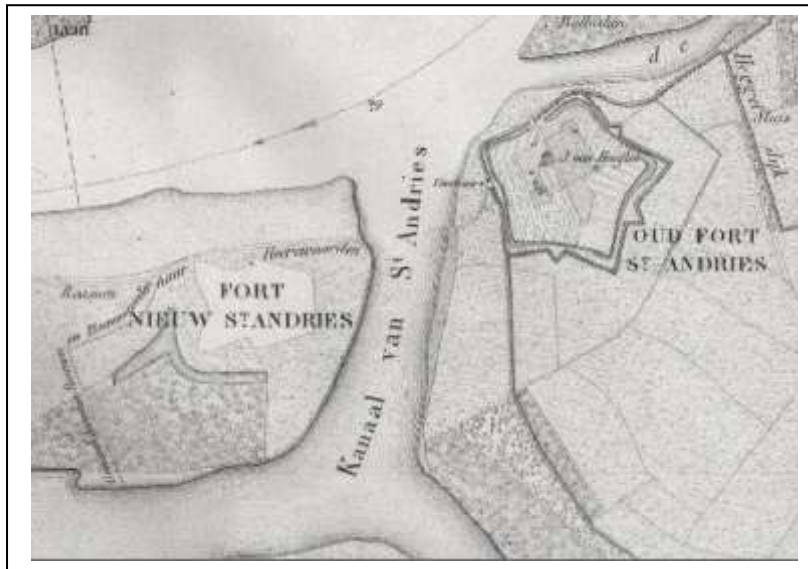
pareltjesrossum@gmail.com

nummer 43, maart 2025

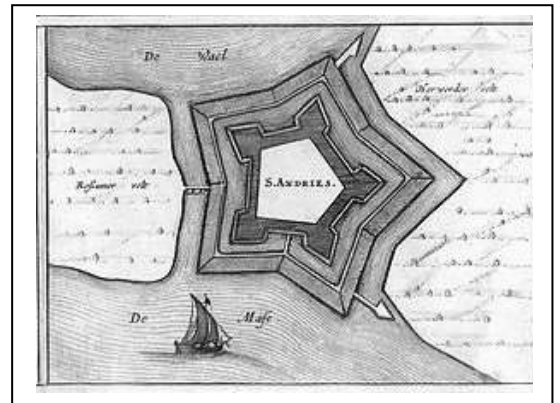

Het kanaal van Sint Andries

We zien op de linker illustratie de omgeving van het oude en het nieuwe fort Sint Andries. Deze kaart is van 1831. Op de rechter situatie zien een deel van een kaart van de beroemde Nederlandse kaartenmaker Blaeu uit 1649. Wikipedia meldt erbij dat het oude fort in 1599 is aangelegd, tijdens het beleg van Zaltbommel door de Staatse troepen van prins Maurits van Oranje.

plaats van het nieuwe fort

plaats van het oude fort

Tussen het oude en het nieuwe fort liep het Kanaal van Sint Andries. Het water van de Waal kon via dit kanaal 'vrij' naar de Maas stromen.

In de Franse tijd werd dit fort vervangen door een nieuw fort, een paar honderd meter naar het westen, aan de andere kant van het Kanaal van Sint Andries. Dit werd het nieuwe fort Sint Andries. Dat ligt er nu nog, zij het zwaar gehavend door een actie van een Duitse spring-commando aan het einde van de Tweede Wereldoorlog. Tussen beide forten liep is eerst het Kanaal van Sint Andries. Hier is later een sluis tussen de Waal en de Maas gebouwd. Nog niet lang geleden zijn de overblijfselen van deze sluis gerestaureerd en kan men vanaf de Waaldijk de situatie bekijken, zolang die er voor de bouw van de huidige sluis en sluiskanaal in 1935 was. Daarvoor was de zogenoemde Heerwaardense overlaat al met een rivierdijk afgesloten, waarmee men kon voorkomen dat het Waalwater vrijelijk naar de Maas kon stromen. Het dichten van deze overlaat met een rivierdijk, waarop tegenwoordig een fietspad is aangelegd, vond plaats in de jaren 1888 tot 1892.

De oudste geschiedenis van Rossum uit kerkelijke bronnen

Op de bladzijden 607 tot en met 614 van deel V van de geschiedenis van het Bisdom 's-Hertogenbosch wordt aandacht geschonken aan Rossum. Deze geschiedenis zou in 1876 door pastoor L.H.CH. Schutjes zijn geschreven. Ze wordt in 1953 door pastoor Pompen, ofm, opnieuw verteld, daarbij gebruik makend van verschillende bronnen. Hier worden enkele aspecten uit dit geschrift overgenomen.

In de eerste plaats de herkomst van de naam Rossum. De oudste naam is Rothem, zoals men het in de (late) middeleeuwen schreef. Ro betekent in het Keltisch 'rivier'. Heim is plaats of dorp. Dorp bij de rivier dus. Maar er zijn andere verklaringen. Zo is roth in het Wallisch (waarmee waarschijnlijk het 'Waal' - de taal die in het Franstalige gedeelte van België wordt gesproken - wordt bedoeld) 'weg'. Vergelijk het Engelse road. Dan is de betekenis van Rothem 'dorp aan de weg'. De 'weg' zou dan duiden op de weg die in de Romeinse tijd van Noviomagum

(Nijmegen) naar het westen, langs Grinnibus, liep. Grinnibus ofwel Grinnis zou Romeinse nederzetting zijn waarvan de restanten in de 19 eeuw gevonden zijn. Het lag in de uiterwaard tussen het huidige dorp en het sluiskanaal. In de tweede plaats wordt er in het stuk het een en ander gezegd over het klooster Mariënakker, dat zou zijn gebouwd op de fundamenten van de Romeinse nederzetting Grinnibus. Het was een nonnenklooster. Bij de Reformatie moesten de nonnen vluchten. De vlucht hield verband met de inname van Bommel door de

protestanten in 1572. In die jaren is in de Bommelerwaard felle strijd geleverd tussen protestanten en katholieken. Het ging in Rossum onder meer om de belegering van het Fort Sint Andries, dat in bezit was van de Spanjaarden en dat door prins Maurits van Oranje werd belegerd. Daarbij zijn de restanten van Mariënakker verder verdwenen. Pastoor Pompen schrijft over het klooster: 'Van de kloostergebouwen is niets dan fundamente overgebleven en men kan de standplaats van St. Mariënakker met genoegzaam zekerheid aanwijzen. Er ligt vóór den oostenlijke dijk, die de dijken van Waal en Maas verbindt, een uiterwaard, in de wandeling nog het klooster geheeten, en op de oude kaarten tot opheldering der belegeringen van Bommel en van het fort Sint Andries ziet men op dezelfde hoogte een gebouw dat een kloosterlijk voorkomen heeft; de zoo genaamde Koeweide onder Herwaarden ligt er tegen over. Het klooster stond vroeger binnen den keerdijk, doch de standplaats is nu buitendijks, tot welke verandering de oorlog aanleiding gegeven heeft. In het stuk wordt iets over de schermutzingen gezegd die geleid hebben tot de teloorgang

van het klooster. Ook dit gedeelte nemen we hier integraal over, om daarmee recht te doen aan de auteur die zich in deze kwestie heeft verdiept.

'Toen Mondragon na het beleg van Bommel in 1599 zich te Rossum verschanste, wierp prins Maurits aan de overzijde van de Waal versterkingen op en had het klooster van het geschud veel te lijden. Het volgende jaar maakte prins Maurits van het klooster een schans tegen het fort Andries waaruit de Spanjaarden de gebouwen in den grond schoten en niets dan puinen overlieten. Om de geheele verwoesting te voltooien verlegde men den keerdijk, en bragt het kloosterterrein buitendijks, zoodat de rivier daarop jaarlijks slibbeddingen kwam neerleggen en de fundamentendiep bedekken. Sedert het begin dezer eeuw heeft de Waal, door een veranderden stroom, den uiterwaard zoodanig weggeslagen, dat in lateren tijd aan de steilen rivieroever de puinen van het oude Mariënakker zijn zichtbaar geworden, die meestal een middeleeuwschen bouw aanduiden. Men is hierdoor tot de veronderstelling geregtigd in deze puinen een der oudste kloosters van ons land te aanschouwen.

de uiterwaarde waar het klooster Mariënakker zich bevond; de fundamente zijn onder een dikke laag klei verdwenen

---

Gymnastiekonderwijs op de lagere school

In de Tweede Wereldoorlog werd veel betekenis toegekend aan het gymnastiekonderwijs op lagere scholen. Voor Rossum was dit een groot probleem. Hoe zou dit onderwijs gegeven moeten worden? Er was in het dorp geen gymnastieklokaal. Zowel de rooms katholieke als de openbare lagere school zou het gymnastiekonderwijs dan maar in de open lucht moeten geven, was de gedachte. De speelplaats leek daar een mogelijkheid voor te bieden. Voor de katholieke school is overwogen een lokaal voor dit onderwijs vrij te maken. Maar voor de openbare school, gelegen aan de Slotselaan, zou de

speelplaats wel geschikt te maken zijn. Daar was het probleem echter dat er op het schoolplein twee grote kastanjabomen stonden. Die waren er geplant bij de bouw van deze school in 1865.

In de raadsvergadering van de gemeente Rossum van 31 januari 1941 wordt voorgesteld de twee kastanjabomen op het schoolplein te kappen en het hout van de bomen te verkopen. Alles om vervolgens het onderwijs in lichamelijke oefening te kunnen houden. De raad stemt met dit voorstel in. Maar het komt nooit tot uitvoering van dit besluit.